

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.06.1999, sp. zn. 8 Tz 77/99, ECLI:CZ:NS:1999:8.TZ.77.99.1

Číslo: 18/2000

Právní věta: Samotná právní náročnost, skutková obtížnost, popř. závažnost trestného činu, pro který se vede trestní stíhání, předem nevylučují závěr, že ve smyslu ustanovení § 202 odst. 2 tr. ř. nebo ustanovení § 202 odst. 2, 4 tr. ř. lze věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout bez přítomnosti obžalovaného v hlavním líčení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.06.1999

Spisová značka: 8 Tz 77/99

Číslo rozhodnutí: 18

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Hlavní líčení

Předpisy: 141/1961 Sb. § 202 odst. 2
4

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud České republiky zamítl stížnost pro porušení zákona proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 2. 1999 sp. zn. 2 To 160/98.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 2. 7. 1998 sp. zn. 2 T 89/96 byl obviněný R. D. uznán vinným trestnými činy podvodu podle § 250 odst. 1, 4 tr. zák. dílem dokonaným a dílem nedokonaným podle § 8 odst. 1, § 250 odst. 1, 4 tr. zák. a nedovoleného podnikání podle § 118 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák. Za to mu byl podle § 250 odst. 4 a § 35 odst. 1 tr. zák. uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání sedmi roků. Pro výkon trestu byl podle § 39a odst. 3 tr. zák. zařazen do věznice s dozorem. Podle § 49 odst. 1 a § 50 odst. 1 tr. zák. mu byl dále uložen trest zákazu činnosti, a to v oboru obchodní živnost – koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej a zprostředkovatelská činnost na dobu osm roků. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byl zavázán k povinnosti nahradit škodu, a to obchodní společnosti T. v B. ve výši 600 000 Kč, obchodní společnosti B., v likvidaci, v J. ve výši 600 000 Kč a V. R. částku 60 000 Kč. Obchodní společnost B. byla podle § 229 odst. 2 tr. ř. se zbytkem svého nároku na náhradu škody odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

Podle rozsudku se obviněný uvedených trestných činů dopustil tím, že od přesně nezjištěného dne v měsíci září 1993 do 15. 2. 1994 v B. i jinde, jednak sám jako jednatel obchodní společnosti K. s předmětem činnosti obchodní živnost – koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej, zprostředkovatelská činnost, a jednak se Z. K., jehož věc byla vyloučena k samostatnému projednání a rozhodnutí, aniž měl příslušné povolení České národní banky a v rozporu s předmětem podnikání, uzavíral s různými právníckými i fyzickými osobami smlouvy o zajištění, případně poskytnutí úvěru v celkovém rozsahu přesahujícím 1,5 miliardy Kč, přestože si byl vědom toho, že tyto úvěry nezajistí ani neposkytne, protože k tomu neměl finanční ani jiné prostředky. Za příslibené úvěry předem vybíral různě vysoké peněžní zálohy, čímž získal částku přesahující 10,5 milionu Kč, kterou použil pro svou potřebu či potřebu jiných osob. Tohoto jednání se měl dopustit celkem 20 útoky, které jsou ve skutkové větě rozsudku podrobně popsány.

Proti rozsudku podali odvolání jak obviněný R. D., tak krajský státní zástupce. Z podnětu obou odvolání Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 22. 2. 1999 sp. zn. 2 To 160/98 napadený rozsudek podle § 258 odst. 1 písm. a), b), c) tr. ř. zrušil a věc podle § 259 odst. 1 tr. ř. vrátil Krajskému soudu v Brně, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Podle vrchního soudu nalézací soud zásadně pochybil, pokud konal hlavní líčení buďto v celém rozsahu nebo částečně v nepřítomnosti obviněného, byť ten s tímto postupem vyslovil souhlas, neboť za stávající právní úpravy je možno hlavní líčení bez přítomnosti obžalovaného provést jen výjimečně. Takový postup podle vrchního soudu přichází v úvahu jen u věcí méně skutkově a právně složitých (existence vzájemně si neodporujících důkazů, skutkové doznání obžalovaného podpořené dalšími důkazy a pod.), a to za splnění podmínek § 202 odst. 2 písm. a), b) tr. ř. V situaci, kdy se výpovědi svědků rozcházejí s výpověďmi obviněného, šlo o složitější dokazování a podmínky pro jednání bez účasti obviněného podle vrchního soudu dány nebyly. Vrchní soud také vytkl, že nebyly splněny podmínky pro přečtení výpovědi svědků R. a B., neboť u svědka R. nebyla opatřena lékařská zpráva, z níž by bylo patrné, jakou chorobou svědek trpí a zda jej bude možno vyslechnout osobně, a u svědka B. nebyly vyčerpány všechny možnosti ke zjištění jeho pobytu, neboť nebyla požádána policie o vypátrání jeho pobytu.

Proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 2. 1999 sp. zn. 2 To 160/98 podal ministr spravedlnosti v neprospěch obviněného R. D. stížnost pro porušení zákona. Především se neztotožňuje s názorem vrchního soudu, který vyslovil v souvislosti s aplikací § 202 tr. ř. Ministr spravedlnosti poukázal na to, že obviněný R. D. byl s výpověďmi svědků osobně soudem seznámen, neměl k nim připomínky a sám již nechtěl k věci vypovídat. K odstranění existujících rozporů bylo podle ministra spravedlnosti provedeno vše, co je dostupné, a provedení dalších důkazů, které by vyžadovaly osobní přítomnost obviněného, již nepřicházelo v úvahu (např. konfrontace, poznávací řízení, rekonstrukce a pod.). Pro projednání věci v nepřítomnosti obviněného byla podle ministra spravedlnosti naplněna také další podmínka, nebť obviněný o tento postup soud sám požádal. Pokud jde o další požadavky vrchního soudu, aby byla vyžádána zpráva o zdravotním stavu svědka R. a Policie ČR vypátrala pobyt svědka B., pak nalézací soud podle ministra spravedlnosti učinil vše potřebné a požadavek vrchního soudu je v tomto směru nadbytečný. Ministr spravedlnosti vyjádřil názor, že nalézací soud provedl všechny dostupné důkazy, správně je zhodnotil, učinil na jejich základě odpovídající skutková zjištění a správně posoudil věc i z hlediska právní kvalifikace skutkového stavu.

Ministr spravedlnosti poté navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 2. 1999 sp. zn. 2 To 160/98 byl porušen zákon v ustanovení § 258 odst. 1 písm. a), b), c) tr. ř., § 259 odst. 1 tr. ř. ve vztahu k § 250 odst. 1, 4 tr. zák. a § 118 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák. ve prospěch obviněného. Navrhl, aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. bylo napadené usnesení zrušeno a aby Nejvyšší soud ve věci sám podle § 271 odst. 1 tr. ř. rozhodl.

Nejvyšší soud podle § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona přezkoumal správnost všech výroků napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a dospěl k následujícím závěrům:

Je třeba přisvědčit názoru, jenž je vyjádřen ve stížnosti pro porušení zákona, že výklad vrchního soudu, který učinil v souvislosti s aplikací ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř., není správný. Podmínky pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného stanoví § 202 odst. 2 písm. a), b) tr. ř. V daném případě byly splněny oba předpoklady, neboť obžaloba byla obviněnému řádně doručena, obviněný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán; o skutku, který je předmětem obžaloby, byl obviněný už některým orgánem činným v trestním řízení vyslechnut, bylo dodrženo ustanovení o sdělení obvinění a obviněný byl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění dokazování, přičemž soud prvního stupně měl zato, že věc lze spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obviněného. Ten také v souladu s ustanovením § 202 odst. 4 tr. ř. požádal, aby hlavní líčení bylo konáno v jeho nepřítomnosti. Z obsahu spisu je patrné, že obviněnému poté, co se k hlavnímu líčení dostavil, sdělil předseda senátu podstatný obsah jednání, konaného v jeho nepřítomnosti, a obviněný se k němu vyjádřil.

Názor vrchního soudu, že v nepřítomnosti obviněného lze konat hlavní líčení jen u věcí méně skutkově a právně náročných, odporuje výslovné dikci zákona. Ze znění ustanovení § 202 odst. 3 tr. ř. vyplývá, že v nepřítomnosti obviněného nelze konat hlavní líčení mj. v řízení, kde jde o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, což ale při žádosti obviněného o konání hlavního líčení v jeho nepřítomnosti podle § 202 odst. 4 tr. ř. neplatí. Z toho je patrné, že zákonodárce předpokládá konání hlavního líčení i u závažných trestných činů v nepřítomnosti obviněného, a to za splnění již citovaných podmínek. Nebude tedy možno apriorně odmítat konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného pouhým poukazem na právní náročnost, případně závažnost trestného činu, ale měřítkem pro to, zda konat či nekonat hlavní líčení v nepřítomnosti, může být pouze hledisko spolehlivého rozhodnutí a dosažení účelu trestního řízení i bez přítomnosti obviněného. Podle názoru Nejvyššího soudu tyto podmínky v projednávané věci měl soud prvního stupně na zřeteli, pokud vyhověl žádosti obviněného a jednal zčásti v jeho nepřítomnosti. Není tedy možné přisvědčit ani názoru, že důsledkem vadnosti procesního postupu soudu prvního stupně (jednání v nepřítomnosti obviněného) je neexistence jakéhokoli přímého, procesně způsobilého důkazu.

Nejvyšší soud také nesdílí názor vrchního soudu o nedůvodném užití ustanovení § 211 odst. 2 písm. a) tr. ř. při čtení výpovědi svědka V. R. Tento svědek byl předvolán k hlavnímu líčení na den 29. 4. 1998 a svou nepřítomnost písemně omluvil poukazem na nemoc. Současně také přiložil lékařské potvrzení vystavené dne 22. 4. 1998 MUDr. V. S. Poté byl znovu předvolán k hlavnímu líčení, které bylo nařízeno na 22. 5. 1998. Svědek se znovu omluvil pro nemoc a z přiloženého lékařského potvrzení, datovaného dnem 14. 5. 1998 a podepsaného MUDr. V. S., je patrné, že vzhledem k povaze již popsání onemocnění svědek není a v dohledné době ani nebude schopen osobní účasti u hlavního líčení. Po těchto zjištěních pak soud prvního stupně výpověď svědka podle výše citovaného ustanovení trestního řádu přečetl. Podle názoru Nejvyššího soudu z potvrzení, jež svědek předložil, vyplývá, že onemocněl chorobou, která na dohlednou dobu znemožňuje jeho výslech, a pokud za této situace byl protokol o výpovědi svědka přečten, odpovídá tento postup § 211 odst. 2 písm. a) tr. ř. Za tohoto stavu věci se pak jako nadbytečný jeví požadavek vrchního soudu konkretizovat ještě podrobněji choroby svědka, jakožto potřebný podklad pro objektivní posouzení splnění podmínek § 211 odst. 2 písm. a) tr. ř.

Naproti tomu Nejvyšší soud sdílí stanovisko vrchního soudu, že stejný procesní postup byl nesprávně užit v případě čtení protokolu o výpovědi svědka V. B., byť z jiných důvodů, než uvádí vrchní soud. Ten vytýká soudu prvního stupně, že se spokojil pouze s vyžádáním zprávy z Ústřední evidence obyvatel a Policie ČR z místa trvalého bydliště a nepožádal orgány policie o pátrání po osobě svědka,

takže závěr o tom, že je svědek nezvěstný, je předčasný. Nejvyšší soud k tomu poznamenává, že z referátů vypracovaných předsedou senátu je patrné, že svědek V. B. byl opakovaně předvoláván z adresy trvalého bydliště v Praze 5. Do protokolu, který byl se svědkem sepsán dne 2. 6. 1994, uvedl svědek také adresu přechodného bydliště, která je v S. Ze stejného protokolu lze zjistit, že svědek je soukromým podnikatelem provozujícím motorest v místě přechodného bydliště, a v závěru své výpovědi výslovně uvedl, že do Prahy dojíždí pouze nahodile, takže žádá doručování pošty do místa přechodného bydliště, přičemž pro lepší kontakt udal také své číslo telefonu. Je tedy zřejmé, že pro závěr o nezvěstnosti svědka neměl soud prvního stupně podklady, které si však nebude muset opatřovat způsobem, který naznačil vrchní soud, ale pokusí se svědka předvolat z udané adresy přechodného bydliště, k čemuž dosud nedošlo.

Soud prvního stupně ani soud odvolací se důsledně nevypořádaly s otázkou právní kvalifikace jednání, jež je popsáno ve výroku rozsudku. Obviněný vystupoval jako zprostředkovatel slibující podnikatelům obstarání úvěrů a pod záminkou zprostředkování od nich vylákal značné finanční částky, přičemž úvěry nezajistil. Pokud by někdo takovou činnost vykonával bez jakéhokoliv povolení, a to soustavně a ve větším rozsahu, přičemž by část finančních prostředků vylákal proto, aby je použil pro svou potřebu, ale současně některé úvěry, k jejichž zprostředkování se zavázal, skutečně v rozsahu stanoveném dohodou s podnikatelem získal, přicházela by v úvahu kvalifikace jeho jednání jako trestných činů podvodu podle § 250 tr. zák. a neoprávněného podnikání podle § 118 tr. zák., u nichž nelze případně vyloučit ani jednočinný souběh. Jestliže by ovšem takový zprostředkovatel reálně žádný úvěr nezajistil ani neposkytl (případně vůbec neučinil žádné kroky směřující k tomu, aby je zajistil) a od počátku mu šlo jen o vylákání peněz, bylo by třeba jeho jednání kvalifikovat jen jako trestný čin podvodu, neboť k vykonání činnosti vyžadující zvláštní povolení (poskytování nebo obstarávání úvěrů za úplatu) by vůbec nedošlo a ani úmysl pachatele by k němu nesměřoval. V uvedené věci jde patrně o druhou alternativu, a proto se v rozsudku užitá právní kvalifikace nejeví jako správná.

Pokud tedy Vrchní soud v Olomouci rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 2. 7 1998 sp. zn. 2 To 160/98 podle § 258 odst. 1 písm. a), b), c) tr. ř. zrušil a věc vrátil tomuto soudu podle § 259 odst. 1 tr. ř., aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, je toto rozhodnutí, s výhradami uvedenými výše, správné a zákonné.

Na základě všech rozvedených skutečností dospěl Nejvyšší soud k závěru, že usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 2. 1999 sp. zn. 2 To 160/98 nebyl porušen zákon, a proto stížnost pro porušení zákona podle § 268 odst. 1 tr. ř. zamítl.